

# Innhold

|                                                                                    |    |
|------------------------------------------------------------------------------------|----|
| <b>Innstilling fra Resolusjonkomiteen</b> .....                                    | 2  |
| 1. Senterungdommen inn i fremtiden .....                                           | 4  |
| 2. Frihet til å skape – en ny næringsreform for Norge.....                         | 5  |
| 3. KONKURRANSETILSYNET MÅ STYRKES .....                                            | 6  |
| 4. Kommunene - nær folk i hele Norge .....                                         | 7  |
| 5. Psykisk helse i svangerskap og barseltid .....                                  | 8  |
| 6. Lokalt forankret beredskap gir trygghet for alle .....                          | 9  |
| 7. Løft landbruksutdanningen og Senter for husdyrforsk (SHF) ved NMBU .....        | 10 |
| 8. Mer satsing på forebygging.....                                                 | 11 |
| 9. Nei til årleg EU-kontroll for bilar over 10 år .....                            | 12 |
| 10. Ny retning for jerven .....                                                    | 13 |
| 11. Barn først, skjerm senere!.....                                                | 14 |
| 12. Gratis prevensjon for alle.....                                                | 16 |
| 13. Medisinsk likeverdighet og fornuftig prioritering .....                        | 17 |
| 14. Olje- og energinasjon.....                                                     | 18 |
| 15. Norge må satse på sikker kjernefysisk fremdrift i skipsfarten.....             | 19 |
| 16. Øk satsningen på psykisk helse i landbruket .....                              | 20 |
| 17. Avskaff helseforetaksmodellen nå! .....                                        | 21 |
| 18. Et robust samfunn .....                                                        | 22 |
| 19. Fremtidens landbruk – trygg mat, levende bygder og bærekraftig utvikling ..... | 23 |
| 20. Ja til en forutsigbar jernbane! .....                                          | 25 |
| 21. Mer vei for pengene – Norge trenger effektiv veibygging nå!.....               | 26 |
| 22. Mindre makt til kjedene - endre emballasjen på EMV!.....                       | 27 |
| 23. Nasjonalt droneovervåkningssenter må etableres, og det i Bodø .....            | 28 |
| 24. Nei til vindkraft – Lokaldemokrati og folkeavstemning i hver kommune.....      | 29 |
| 25. Politikere skal ikkje lyge!.....                                               | 30 |
| 26. Skrot kutt i matmomsen .....                                                   | 31 |
| 27. En streng, bærekraftig og human innvandringspolitikk.....                      | 32 |
| 28. Vi må integrere sidemål på en ny måte i norsk skole .....                      | 33 |
| 29. Et sterkere Senterungdom for både bygd og by .....                             | 34 |
| 30. Kommunene - nær folk i hele Norge.....                                         | 35 |
| 31. Når tilfeldigheter styrer kommuneøkonomien .....                               | 36 |
| 32. Senterungdommen mot 2029.....                                                  | 37 |
| 33. Styrk beredskapen i lokalsamfunnet mot ungdomskriminalitet.....                | 38 |
| 34. Utenforskap er lik mer kriminalitet.....                                       | 39 |

38

## Innstilling fra Resolusjonskomiteen

39 Innstilling fra resolusjonskomiteen i prioritert rekkefølge.

| Prioritet: | Tittel:                                                                                      | Innsendt av:                               | Innstilling:       |
|------------|----------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------|--------------------|
| 1          | <a href="#">1. Senterungdommen inn i fremtiden</a>                                           | Resolusjonskomiteen                        | Innstilt Behandlet |
| 2          | <a href="#">2. Frihet til å skape – en ny næringsreform for Norge</a>                        | Rogaland Senterungdom                      | Innstilt Behandlet |
| 3          | <a href="#">3. Konkurransetilsynet må styrkes</a>                                            | Nordland Senterungdom                      | Innstilt Behandlet |
| 4          | <a href="#">4. Kommunen - nær folk i hele Norge</a>                                          | Resolusjonskomiteen                        | Innstilt Behandlet |
| 5          | <a href="#">5. Psykisk helse i svangerskap og barselstid</a>                                 | Rogaland Senterungdom                      | Innstilt Behandlet |
| 6          | <a href="#">6. Lokalt forankret beredskap gir trygghet for alle</a>                          | Trøndelag Senterungdom                     | Innstilt Behandlet |
| 7          | <a href="#">7. Løft landbruksutdanningen og senter for husdyrforsøk</a>                      | Ås Senterstudenter                         | Innstilt Behandlet |
| 8          | <a href="#">8. Mer satsing på forebygging</a>                                                | Resolusjonskomiteen                        | Innstilt Behandlet |
| 9          | <a href="#">9. Nei til EU-kontroll kvart år</a>                                              | Trøndelag Senterungdom                     | Innstilt Behandlet |
| 10         | <a href="#">10. Ny retning for jerven</a>                                                    | Hedmark Senterungdom, Oppland Senterungdom | Innstilt Behandlet |
| <-         | <a href="#">11. Barn først, skjerm senere</a>                                                | Vestfold Senterungdom                      | Oversendes         |
| <-         | <a href="#">12. Gratis prevensjon for alle</a>                                               | Trøndelag Senterungdom                     | Oversendes         |
| <-         | <a href="#">13. Medisinsk likeverdighet og fornuftig prioritering</a>                        | Rogaland Senterungdom                      | Oversendes         |
| <-         | <a href="#">14. Olje- og energinasjon</a>                                                    | Rogaland Senterungdom                      | Oversendes         |
| <-         | <a href="#">15. Sats på sikker kjernefysisk fremdrift i skipsfarten</a>                      | Møre og Romsdal Senterungdom               | Oversendes         |
| <-         | <a href="#">16. Øk satsingen på psykisk helse i landbruket</a>                               | Ås Senterstudenter, Buskerud Senterungdom  | Oversendes         |
| -          | <a href="#">17. Avskaff helseforetaksmodellen nå</a>                                         | Indre Fosen Senterungdom                   | Avvist             |
| -          | <a href="#">18. Et robust samfunn</a>                                                        | Vemund Østby Brendryen og Anna Olea Bakken | Avvist             |
| -          | <a href="#">19. Fremtidens landbruk – trygg mat, levende bygder og bærekraftig utvikling</a> | Politisk utvalg                            | Avvist             |
| -          | <a href="#">20. Ja til en mer forutsigbar jernbane</a>                                       | Trøndelag Senterungdom                     | Avvist             |
| -          | <a href="#">21. Mer vei for pengene</a>                                                      | Oppland Senterungdom                       | Avvist             |
| -          | <a href="#">22. Mindre makt til kjedene - endre emballasjen på EMV</a>                       | Ås Senterstudenter                         | Avvist             |
| -          | <a href="#">23. Nasjonalt droneovervåkningssenter må etableres, og det i Bodø</a>            | Nordland Senterungdom                      | Avvist             |
| -          | <a href="#">24. Nei til vindkraft</a>                                                        | Aurskog-Høland Senterungdom                | Avvist             |

|   |                                                                                |                                                      |                                |
|---|--------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------|--------------------------------|
| - | <a href="#">25. Politikere skal ikke lyge</a>                                  | Anna Olea Bakken og Vemund Østby Brendryen           | Avvist                         |
| - | <a href="#">26. Skrot kutt i matmomsen</a>                                     | Ås Senterstudenter                                   | Avvist                         |
| - | <a href="#">27. Streng, rettferdig og human innvandringspolitikk</a>           | Møre og Romsdal Senterungdom                         | Avvist                         |
| - | <a href="#">28. Vi må integrere sidemål på en ny måte i norsk skole</a>        | Rauma Senterungdom og Hustadvika, Molde Senterungdom | Avvist                         |
| - | <a href="#">29. Et sterkere Senterungdom for både bygd og by</a>               | Akalya Sivananthan                                   | Avvist til fordel for ny nr. 1 |
| - | <a href="#">30. Kommunene - nær folk i hele Norge</a>                          | Politisk utvalg                                      | Avvist til fordel for ny nr. 4 |
| - | <a href="#">31. Når tilfeldighetene styrer kommuneøkonomien</a>                | Nordland Senterungdom                                | Avvist til fordel for ny nr. 1 |
| - | <a href="#">32. Senterungdommen mot 2029</a>                                   | Politisk utvalg                                      | Avvist til fordel for ny nr. 1 |
| - | <a href="#">33. Styrk beredskapen i lokalsamfunnet mot ungdomskriminalitet</a> | Møre og Romsdal Senterungdom                         | Avvist til fordel for ny nr. 8 |
| - | <a href="#">34. Utenforskap er lik mer kriminalitet</a>                        | Politisk utvalg                                      | Avvist til fordel for ny nr. 8 |

# 1. Senterungdommen inn i fremtiden

## (Samskrevet versjon av 29 og 32)

Valgresultatet i 2025 ble en vekker for både Senterpartiet og Senterungdommen. Velgerne følte vi kom for langt unna hverdagen deres, og vi mistet tillit.

Etter valget har sidedebatten fått for stor plass. Venstre eller høyre. Rødt eller blått. Men mens vi diskuterer side, glemmer vi hvorfor vi driver med politikk. Politikk handler ikke om hvem vi samarbeider med. Det handler om hva vi får til og om å gjøre folks hverdag enklere og bedre. Senterpartiet ble ikke til for å være et politisk støttehjul, men fordi vi tror på et folkestyre hvor makten deles og beslutninger tas nær folk.

Senterungdommen kan oppfattes som et bygdeparti, men folkestyre, maktdeling og beslutninger nær folk er også viktig i byene. Det er ikke bare bygda som trenger en sterkere stemme – det gjør også unge i byene.

I møte med de store samfunnsutfordringene ser vi at unge i by og bygd står overfor mange av de samme problemene. Psykisk uhelse øker over hele landet. Lokale fritidstilbud og møteplasser forsvinner, og politiske beslutninger tas stadig lengre unna dem det gjelder.

Likevel blir ungdom i by og bygd altfor ofte stilt opp mot hverandre.

Bygda blir fremstilt som bakstreversk, mens byen blir beskrevet som egoistisk og frakoblet resten av landet. Denne splittelsen gagnar ingen – og den truer fellesskapet som Senterbevegelsen står for.

Senterungdommen må være drivkraften for et Senterparti som tenker selv, tør mer og står stødig i sentrum. Det er i sentrum vi finner balansen mellom fellesskap og frihet, ansvar og omsorg, lokalt handlingsrom og nasjonalt eierskap.

Når Senterpartiet låser seg til en side, mister vi friheten til å tenke selv og skape resultater på egne premisser. Vi skal føre vår politikk, ikke andres. Vi skal vise at vi står opp for folk og levende lokalsamfunn – for den lokale skolen, hjørnesteinsbedriftene, sykehusene og arbeidsplassene i hele landet.

Veien mot 2029 handler om å fornye oss uten å miste identiteten. Vi skal være uredde, nytenkende og ærlige. Vi skal lytte til folk – og Senterpartiet skal lytte til Senterungdommen.

Senterungdommen mener at:

- Senterungdommen skal være ungdommens stemme – i hele landet, både i bygd og by.
- Vi skal utfordre regjeringa til å føre en ungdomspolitik som bygger broer, ikke barrierer, mellom bygd og by.
- Senterpartiet skal samarbeide bredt for å få gjennomslag for vår politikk.
- Senterpartiet skal stå fritt til å felle en regjering som bryter med våre kjerneverdier.

## Innsendt av Resolusjonkomiteen

## 2. Frihet til å skape – en ny næringsreform for Norge

Et sterkt og fritt næringsliv er grunnlaget for Norges velferd og selvstendighet. Senterungdommen tror på verdien av arbeid, investering og privat eierskap – og på at staten skal legge til rette for verdiskaping, ikke hindre den. De siste årene har økende byråkrati, høye skatter og uforutsigbare rammevilkår svekket næringslivets evne til å skape nye arbeidsplasser. En næringsreform må derfor gjenreise tilliten til dem som skaper verdiene – bedriftseiere, arbeidstakere og gründere over hele landet.

Formuesskatten er et hinder for norske eiere. Den straffer investeringer i arbeidsplasser og svekker norsk konkurransekraft. Vi ønsker en gradvis avvikling av formuesskatten, kombinert med en moderat økning i selskapsskatten for å sikre at staten opprettholder et ansvarlig inntektsnivå. På denne måten flyttes skattebyrden fra eierskap til faktisk verdiskaping, og Norge blir et mer attraktivt land for investeringer, innovasjon og industriell utvikling.

Senterungdommen ønsker en enklere, mer forutsigbar og mer vekstfremmende næringspolitikk som frigjør kreativitet og initiativ i hele landet. Staten må moderniseres, kostnadene reduseres og byråkratiet slankes. Samtidig må det bygges sterke lokale og regionale næringsmiljøer der både tradisjonelle og nye næringer får vokse på egne premisser.

Senterungdommen vil:

- Fjerne formuesskatten innen 2030, med en trinnvis reduksjon på 20 % per år fra 2026.
- Øke selskapsskatten fra 22 til 24 % for å kompensere staten for tapt inntekt, samtidig som konkurranseevnen bevares.
- Redusere antall offentlige rapporteringskrav med 30 % innen 2032, gjennom digitalisering og forenkling.
- Halvere saksbehandlingstider for etablering, byggesaker og konsesjoner innen 2027.
- Øke privat sparing og investering ved å innføre et nytt «norsk investeringsfradrag» for småbedrifter innen 2026.
- Øke eksportandelen av fastlandsindustrien med 25 % innen 2032, gjennom satsing på teknologi og grønn industri.
- Etablere regionale vekstprogrammer i alle fylker innen 2027 for å styrke lokalt næringsliv og gründerskap.

**Innsendt av Rogaland Senterungdom**

### 3. KONKURRANSETILSYNET MÅ STYRKES

Sentralt i bedriftsøkonomisk teori er ideen om profittmaksimering; å selge mest mulig til høyest mulig pris. I en økonomi med god konkurranse vil dette være et godt utgangspunkt. Problemene oppstår i situasjoner med manglende konkurranse i markedet, hvor det kun finnes et fåtall, store aktører som spiser opp større og større markedsandeler på bekostning av hele bransjer. Da oppstår situasjoner som man ser i mange land, at de største selskapene kan ta den prisen de vil og stadig strekke grensen for forbrukernes betalingsvilje.

Dagligvarebransjen kan sies å være særlig syndere på dette feltet, fordi fortjenesten mellom leddene er skjult for kundene, så vel som at kjedene ofte eier store deler av verdikjeden. Da kan samme knippe mennesker tjene penger både på at varene blir produsert, solgt til grossist, deretter solgt til butikken og så til slutt solgt til sluttkunden. Hvis det blir for få og mektige aktører i et marked, kan man fort ende i en situasjon der skjulte prissamarbeid blir normen.

Konkurransetilsynet har konkurranseloven de kan slå i bordet med, men har ikke gode nok ressurser til å følge opp håndhevingen. De største selskapene har gjerne egne avdelinger kun for å håndtere det juridiske, og kan derfor kjempe godt mot myndighetenes pålegg. Derfor må Konkurransetilsynets mandat som kontrollmyndighet styrkes.

Det er ofte bonden som blir beskyldt for at vi har høye priser på matvarer, men sannheten er at bonden bare er det første av mange ledd i verdikjeden. For eksempel fikk bonden i 2024 i gjennomsnitt kr 6,54 per liter melk, mens den samme literen koster kr 22-26 i butikken. I denne prisen inngår 25% mva, transport, prisen det koster å videreforedle melken og selve pappkartongen.

#### **Senterungdommen vil:**

- at Konkurransetilsynet skal ha nok ressurser til å håndheve konkurranseloven.
- innføre maksimalavanser i større grad der det gir nytte for samfunnet.

#### **Innsendt av Nordland Senterungdom**

## 4. Kommunene - nær folk i hele Norge

(Samskrevet versjon av 30 og 31)

Kommunene er selve ryggraden i det norske velferdssamfunnet. De sørger for at folk kan leve gode liv i hele landet, gjennom å tilby arbeidsplasser, infrastruktur og grunnleggende velferdstjenester som barnehage, skole og helsetjenester. Disse tjenestene er avgjørende for både enkeltpersoners livskvalitet og for utviklingen av levende lokalsamfunn. Når kommunenes økonomi blir presset, rammes ofte de mest grunnleggende og kostnadsdrivende tjenestene først. Dette kan føre til at innbyggere ikke får den hjelpen de trenger, og i ytterste konsekvens til fraflytting og reduserte skatteinntekter.

Mange kommuner opplever at de ikke har økonomisk handlingsrom til å prioritere forebyggende arbeid, selv om dette på sikt kan gi store besparelser og bedre tjenester. Når budsjettene er stramme, må forebygging ofte vike for lovpålagte oppgaver. Dette gjelder blant annet innenfor skole, psykisk helse, eldreomsorg og arbeid mot utenforskap. Resultatet er en ond sirkel, der manglende forebygging fører til økte kostnader og dårligere livskvalitet for innbyggerne.

Kommunene har også en viktig rolle i å legge til rette for etablering av familier og næringsvirksomhet. Gode tjenester for både innbyggere og næringsliv er avgjørende for at folk og bedrifter skal ønske å etablere seg. Dersom kommunen ikke lykkes med dette, mister man mulige arbeidsplasser, verdiskaping og inntektsmuligheter.

Forskjellen mellom fattige og rike kommuner skyldes ofte tilfeldigheter. Noen kommuner får plutselig store utgifter fordi de må tilrettelegge for særlig ressurskrevende brukere, eller fordi barnevernet har mange saker som ender i omsorgsovertakelse. Slike lovpålagte krav gir betydelige og vedvarende kostnader, som det er vanskelig å unngå. For små kommuner kan én ressurskrevende bruker eller én barnevernssak ha langt større økonomiske konsekvenser enn for større kommuner. Dette gjør det utfordrende å planlegge og opprettholde gode tjenester, og det er ofte tilfeldig hvilke kommuner som rammes hardest.

I stedet for å slå sammen kommuner for å skape «robusthet», mener Senterungdommen at staten bør avlaste de kommunene som rammes hardest av slike uforutsigbare utgifter, slik at de kan bestå i fremtiden og fortsatt tilby gode tjenester til sine innbyggere.

### Senterungdommen mener:

- Kommunenes økonomi må bedres betraktelig i løpet av denne stortingsperioden, hovedsakelig gjennom økte frie inntekter.
- Særsilt styrkning av kommuneøkonomien bør videreføres og styrkes for kommuner med utenforskap, levekårsutfordringer eller demografiutfordringer.
- Nye oppgaver som overføres til, eller pålegges kommunene, skal fullfinansieres.
- Arbeidet med å effektivisere kommunesektoren må ikke gå på bekostning av kvaliteten i grunnleggende velferdstjenester.
- Staten skal fullfinansiere vedtak om omsorgsovertakelse fra barnevernet.
- Staten skal fullfinansiere tilrettelegging og tjenester for særlig ressurskrevende brukere.

Innsendt av Resolusjonkomiteen

## 5. Psykisk helse i svangerskap og barseltid

Psykisk helse er en grunnleggende del av god helse, og dette gjelder i aller høyeste grad under svangerskap og barseltid. Mange kvinner opplever store fysiske, emosjonelle og sosiale endringer i denne perioden, og det kan føre til både glede og sårbarhet.

Til tross for økt oppmerksomhet de siste årene, er psykiske plager som angst, depresjon og fødselsdepresjon fortsatt underdiagnostisert og underbehandlet. Ubehandlet psykisk uhelse kan få alvorlige konsekvenser for både mor, barn og familie.

Det er derfor avgjørende at helsevesenet styrker sitt fokus på forebygging, tidlig oppdagelse og støtte ved psykiske vansker i svangerskap og barseltid. Alle gravide og nybakte mødre bør møtes med åpenhet, trygghet og tverrfaglig oppfølging.

Vi må bryte tabuer, fremme åpenhet og sikre at psykisk helse blir likestilt med fysisk helse i oppfølgingen av kvinner før, under og etter fødsel. Dette krever en helhetlig innsats fra både kommuner og stat, slik at ingen kvinner står alene med psykiske utfordringer i en av livets mest sårbare faser.

### **Senterungdommen vil:**

- Styrke svangerskapsomsorgen med bedre oppfølging av psykisk helse
- Styrke oppfølging etter fødsel med mulighet til flere hjemmebesøk
- Styrke DPS og kommunale lavterskeltilbud som tar imot nybakte mødre med fødselsdepresjon
- Sikre at helsepersonell som jordmødre, helsesykepleiere og fastleger får økt kompetanse i å oppdage og håndtere psykiske utfordringer i svangerskap og barseltid
- Sikre at helsepersonell kan formidle og har tilstrekkelig kunnskap om ordningen som gir far/medmor mulighet til å overta permisjonen ved fødselsdepresjon hos mor

### **Tilsendt av Rogaland Senterungdom**

## 6. Lokalt forankret beredskap gir trygghet for alle

De siste årene har vi sett hvordan ekstremvær, pandemi, krig i Europa og økende digital uro har satt Norges beredskap på prøve. Mange steder har hjelpen kommet for sent, og det har blitt tydelig at vi ikke er godt nok rustet til å håndtere kriser. Beredskap kan ikke overlates til tilfeldighetene eller til sentrale kontorer langt unna – trygghet må bygges nedenfra.

Beredskap handler om mer enn forsvar og våpen. Det handler om mennesker, lokalsamfunn og evnen til å ta vare på hverandre når det gjelder som mest. Et samfunn som står støtt i krise, bygges av folk som kjenner nærmiljøet sitt, som har ressursene, kunnskapen og viljen til å handle raskt. Dagens beredskap er for sårbar. Beredskapslagre er avviklet, tilfluktsrom er stengt, og mange kommuner mangler både ressurser og øving. Vi er altfor avhengige av import, og samarbeidet mellom stat, næringsliv og frivillighet er for svakt. Dette må endres – og det haster.

Når krisen rammer, er det ikke tid til å vente på hjelp som kommer langveisfra. Det er de lokale ressursene – brannvesenet, redningstjenesten, frivillige og lokalt næringsliv, som står i første linje. Derfor må beredskap være lokalt forankret, med ressurser og lagre spredd over hele landet. Alle skal ha trygghet, uansett om de bor i by eller bygd.

Dagens sikkerhetspolitiske uro har vist hvor sårbare vi blir når vi mangler egen produksjon og lagring. Norge må være selvforsynt i krise. Vi må gjeninnføre flere beredskapslagre for korn, mat, medisiner og utstyr. Når krisen er et faktum, kan vi ikke vente på hjelp utenfra – vi må kunne stå på egne bein.

Kommuner og fylkeskommuner må få midler og ansvar til å bygge opp lokale beredskapslagre, kompetanse og materiell, slik at de kan reagere raskt når ulykker, ekstremvær eller krig truer. Trygghet kan ikke sentraliseres. Den må bygges nedenfra – av folk som kjenner landet, bygda og nabolaget sitt.

### **Senterungdommen mener at:**

- Norge skal ha en nasjonal langtidsplan for sivil beredskap, som samordner innsatsen mellom stat, kommune, næringsliv og frivillighet.
- Flere lokale beredskapslagre for mat, korn, legemidler og medisinsk utstyr skal gjeninnføres og bygges opp over hele landet.
- Digital beredskap må styrkes med bedre IKT-sikkerhet, nødnett og beskyttelse mot cyberangrep.
- Tilfluktsrom skal gjeninnføres og oppgraderes der de er nedlagt eller utdatert.
- Ekstra kapasitet i kraftnett og teleinfrastruktur må sikres slik at kommunikasjon og strøm fungerer også under krise.
- Frivillige organisasjoner, Heimevernet, brann- og redningstjenesten og lokalt næringsliv skal være en integrert del av beredskapsarbeidet.
- Veinettet og tognettet må styrkes slik at nødvendig infrastruktur for transport er robust og fungerer selv under krisetid.
- Det må utvikles og tas i bruk teknologi for å hindre trussel fra droner på våre flyplasser og flybaser.

### **Innsendt av Trøndelag Senterungdom**

## 7. Løft landbruksutdanningen og Senter for husdyrforsøk (SHF) ved NMBU

Landbruket og de landbruksfaglige utdanningene blir gang på gang nedprioritert når budsjettene skal kuttet. Nå står Senter for husdyrforsøk (SHF) ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU) i fare. SHF er Norges største undervisnings- og forskningsanlegg for husdyr, og en helt sentral del av utdanningen av veterinærer, husdyrvitere og framtidige bønder.

Våren 2025 manglet SHF mellom 3 og 6 millioner kroner i driftsmidler, og det ble vurdert å redusere antall dyreslag. I revidert nasjonalbudsjett kom et midlertidig tilskudd på 5 millioner kroner, som ga et kortvarig pusterom – men uten en varig løsning. Slike økonomiske svingninger truer stabil drift, forskning og undervisning. Norge trenger en langsiktig og forutsigbar finansiering av nasjonale husdyrfasiliteter, ikke en gradvis nedbygging.

Kuttforslagene rammer også utdanningskvaliteten direkte. På veterinærutdanningen må eksamen i produksjonsdyr nå gjennomføres skriftlig i stedet for praktisk i fjøset. Dette svekker studentenes ferdigheter og forberedelse til arbeidslivet. I tillegg planlegges det å flytte husdyrvitenskap-linjen inn i det allerede overfylte veterinærbygget, i stedet for å prioritere oppussing av eksisterende lokaler. Dette vil forverre studiehverdagen for både husdyr- og veterinærstudentene.

Samtidig etterlyser næringa flere veterinærer og fagfolk med praktisk kompetanse. Å kutte i utdanningstilbud og forskningsinfrastruktur som skal sikre rekruttering og matberedskap, er det stikk motsatte av det Norge trenger.

Senterungdommen vil

- At staten skal sikre årlige overføringer på minst 5 millioner kroner øremerket drift av Senter for husdyrforsøk (SHF) gjennom statsbudsjettet.
- Sikre at praktisk undervisning på landbruksfag på universitetsnivå ikke blir nedprioritert.
- Sikre at veterinærer under utdanning får tilstrekkelig med praktisk erfaring på produksjonsdyr i løpet av utdanningen.

**Innsendt av Ås Senterstudenter**

## 8. Mer satsing på forebygging

(Samskrevet versjon av 33 og 34)

Siden 2016 har ungdomskriminaliteten økt i Norge – ikke bare i de store byene, men over hele landet. Samtidig har verdenssituasjonen, koronapandemien og en presset kommuneøkonomi svekket det forebyggende arbeidet. Etter pandemien meldte både kommuner og frivillige organisasjoner at det ble vanskeligere å rekruttere frivillige. Svak kommuneøkonomi gjør det krevende å opprettholde stabile ungdomstiltak, og i flere distriktskommuner har dette ført til at ikke-lovpålagte tilbud innen forebygging har blitt lagt ned.

Det finnes forskning som viser sammenheng mellom det å vokse opp i trange kår og utenforskap med kriminalitet. Det er en tydelig sammenheng mellom en oppvekst preget av fattigdom, fraværende omsorg og ensomhet, og risikoen for å havne i kriminelle miljøer. Dette er en utvikling som kan snus gjennom målrettede tiltak spesielt rettet mot rus og psykiatri.

I Danmark har de hatt suksess med boligsosiale helhetsplaner i belastede bydeler, der forebyggende og oppsøkende enheter er til stede i hverdagen. Tiltakene er rettet mot bolig, medborgerskap, fritidstilbud og sysselsetting, og oppleves som lavterskel. Slike tiltak fanger opp flere ungdommer med høy risiko for å havne i kriminelle miljøer. Taushetsplikten for personell innen politi, skole, helse m.m. har i Danmark særlige unntak når det kommer til forebygging blant ungdom.

For de som har havnet på skråplanet er det kritisk å få hjelp fort nok. Derfor er både lavterskeltilbud, ruskontrakt og hurtigsporet i domstolene tiltak som vil hjelpe de som sliter, å finne veien tilbake til å være en del av samfunnet. Det hjelper ikke å la noen stå i uvisshet på om de får 100 timer samfunnsstraff eller to år i fengsel for noe som skjedde i fjor sommer. De trenger å få tilbake fremtiden sin.

Det skal alltid lønne seg å forebygge fremfor å reparere.

### **Senterungdommen mener at:**

- Vi bør vurdere å innføre boligsosiale planer i særlig belastede områder.
- Politi, skole, helse- og sosialarbeidere samt ungdomsarbeidere skal kunne dele nødvendige opplysninger i forebyggende arbeid uten å bryte taushetsplikten.
- Vi må videreføre og styrke ordningen med ruskontrakter og hurtigsporet i domstolene.
- Alle innsatte skal ha tilgang til god psykisk helsehjelp under og etter soning, med vekt på medisinfri behandling.
- Politiets forebyggende enheter må styrkes.
- Vi må bygge opp forebyggende tilbud for unge, spesielt rettet mot rus og psykiatri.

### **Innsendt av Resolusjonkomiteen**

## 9. Nei til årleg EU-kontroll for bilar over 10 år

EU-kommisjonen har lagt fram forslag til endringar i regelverket for utrangerte køyretøy, der eitt av punkta inneber krav om årleg EU-kontroll for alle person- og varebilar over ti år. Dette er ei endring frå dagens ordning, der kontrollen skjer kvart andre år.

Forslaget vil føre til auka kostnader og meir administrativt arbeid for bileigarar som har valt å halde eldre køyretøy i drift. Samstundes vil det skape ytterlegare press på bilverkstadene, som i mange område allereie har utfordringar med kapasitet og ventetid. Ei slik endring kan svekkje insentiva for å ta vare på og vedlikehalde eldre bilar, og i staden fremje ei utvikling der bruk og kast blir normen.

### **Senterungdommen vil:**

- Seie klart nei til EU-kommisjonens forslag om årleg EU-kontroll for person- og varebilar over ti år.
- Arbeide for at Noreg ikkje innfører dette kravet, sjølv om det skulle bli vedteke i EU.
- Fremje bilpolitikk som støttar vedlikehald og gjenbruk framfor bruk og kast.
- Sikre at tekniske kontrollordningar er tilpassa faktiske behov og ikkje påfører bileigarar unødvendige kostnader.

### **Innsendt av Trøndelag Senterungdom**

## 10. Ny retning for jerven

I dag er Jerven raudlista! Dette på tross av yngletal langt over bestandsmålet. Senterungdommen godtek ikkje at staten freda jerven, når den herja med dyra på utmarksbeite!

I 2022 vedtok stortinget eit bestandsmål på 39 jerveynglinger årleg. Sidan 2023 har det gjennomsnittleg vore registrert 58,1 ynglingar i året på landsbasis: dette er kun dei registrerte! Det tyda på at jerven lev eit godt liv der dei ferdast.

Jerven sitt bestandsmål er satt for å værne om tamrein og sau. Eksempelvis rundt reinheimen er det meldt store tap av sau, som medføra gardsnedleggelser grunna dårleg oppfølging, byråkrati og eit politisk apparat ein ikkje når fram i – dette kan vi ikkje godta! I Reinheimen ferdast også villreinen, i raud sone, utan at vi veit kor skade jerven gjer.

På tross av rekordhøgt uttak av jerven det siste året er det fortsatt behov for ekstraordinære uttak, då jerven er vanskeleg å jakte på. Ved betre forvaltning av jerven, med aktive uttak for å sikre at ikkje bestandsmålet overskrid, gagna det både beitenæring og villreinen. Ei aktiv forvaltning vil også gagne jegeren, og derav staten, i lengda.

Jerven viser gode yngletall, dette gjenspeglar at ynglesonane er utdaterte og at jervepolitikken treng ei ny retning: Fjern dei jerveprioriterte sonene, og fjern jerven frå raudlista!

Både beitenæringa og villreinen lid store tap til jerven. Både lokalt, regionalt og nasjonalt jobbast det for å betre leveområda til villreinen – dette må rovdyrpolitikken også gjenspegle.

Senterungdommen godtek ikkje at staten lønna jerven med mat, framfor bonden sitt levebrød! Vi kan ikkje akseptere at staten legg føringar for lokalbefolkninga i villreinens namn, samstundes som rovdyra får fri tilgang på villreinen.

### **Senterungdommen vil:**

- Ta ut alle overfladiske ynglingar uavhengig av lisensfellingskvote så lenge det nasjonale bestandsmålet på 39 ynglingar er nådd. Bestandsmål er øvre grense, med takhøgde for ynglingane som ikkje blir oppdaga og registrert.
- skrote dei jervprioriterte sonene.
- sikre effektivt uttak av jerven i dei beiteprioriterte områda.
- sikre at jerven ikkje bidreg til forverring av villreinområda, både av lokal, regional og nasjonal interesse.
- fjerne jerven frå raudlista.

**Innsendt av Hedmark Senterungdom og Oppland Senterungdom**

## 11. Barn først, skjerm senere!

Det er en kjensgjerning at det siste tiåret er preget av en godtroende og uansvarlig tilnærming til digitalisering i den norske skolen. Et vanvittig naivt og overdrevent digitaliseringsprosjekt som nå har gått altfor langt. Barneskolen er grunnlaget for hvordan vi oppfatter samfunnet, hvordan vi lærer, og hvordan vi utvikler oss, og våre kunnskaper, vaner og rutiner. Skjermbruken i barneskolen har nå tatt for stor overhånd i elevenes læringsvaner og det praktiske og teoretiske virke i skolen. Det skyldes en naiv digitaliseringspolitikk der effektivisering og rasjonalisering av lærerjobben har vært lokkematen, noe som har vært essensen i det korttenkte digitaliseringsprosjektet. Dette er å brenne sine skip, og det preger elevene i negativ forstand i resten av opplæringsløpet. Derfor mener Senterungdommen at vi bør erkjenne dette problemets viktighet, og avvikle ordningen med personlig I-Pad i første og andre klasse, på nasjonalt plan.

Unge elever skal fokusere på å utvikle læringsvaner, samfunnsforståelse og grunnleggende lese og skriveferdigheter, før de slipper til, i den endeløse digitale verden, der verken lærere eller foreldene har tilstrekkelig tilgang og innsikt. Slik sørger vi for ansvarlig, grunnleggende, allmenndannende og matnyttig læring, og fremtidige dyktige teoretikere og yrkesfaglige samfunnsborgere som er godt rustet til konsentrert videre læring.

Realiteten på dagens skoler, er at det ikke lenger er en moderat og brukbar balanse mellom det praktiske og fysiske på den ene siden og det digitale på den andre. Når skjermen har blitt innlemma i så stor grad i barneskolen, svekker det elevenes evne til å utføre kreative og praktiske prosesser, i tillegg til at all nasjonal legitim forskning viser til at konsentrasjonen og den generelle intelligensen til unge stupes og at dette er et resultat av at skjermens inntog både på skolen og i hjemmet.

Restriksjoner og reguleringer har vist seg helt nødvendig i skolen. Når man er moden nok til å få innføring i bruk av digitale læringsverktøy, må man faktisk lære grundig hvordan man anvender nettverktøyene på en ansvarlig og trygg måte, i faglig øyemed. Derfor mener Senterungdommen at dette bør bli nedfelt i større og mer omfattende grad i læreplanen, enn det er i dag, slik at elevene lærer å bruke læringsverktøyene på en faglig og begrenset måte, når de blir presentert for I-Pad først i tredje klasse på barneskolen.

Selv om skjermen kan virke lettvin, og økonomisk lønnsomt, så bør det være grunnleggende allmenndanning og forutsetningen for strukturert og konsentrert læring og samhandling i skolen, at elevene har en fysisk lærebok, og lærer av en underviser.

Derfor er Senterungdommens syn at skolebøker, praktiske og tradisjonelle læringsverktøy, og materialer til sløyd og håndverk, skal og bør prioriteres i de første trinnene på skolen. Det er avgjørende å se viktigheten av reguleringer, begrensninger og redusering når det gjelder det digitale, og viktigheten av bevilgninger til praktisk læring.

Det er slik vi danner en solid, praktisk, variert og ikke minst strukturert skole, og et solid fundament for videre utvikling og læring, for framtidens samfunnsborgere.

### **Senterungdommen vil:**

- Avvikle ordningen med personlig I-Pad som læringsverktøy i første og andreklasse, og innføre I-Pad som læringsverktøy først i tredje klasse på barneskolen.
- Sørge for at I-Pad blir anvendt på skolen, og unngå at elever får med seg I-Paden hjem i tredje klasse.
- Satse på videre bevilgning til analoge lærebøker og praktiske læringsverktøy.
- Innlemme grundig undervisning i ansvarlig og trygg anvendelse av digitale læringsverktøy, i læreplanen i større og mer omfattende grad enn i dag på senere opplæringsstadiet.

386       •   Sørge for at det praktiske er implementert i hele opplæringsløpet på barne og-  
387       ungdomsskolen.

388   **Innsendt av Vestfold Senterungdom**

## 12. Gratis prevensjon for alle

I dagens samfunn er det slik at kvinner som bruker prevensjonsmiddel - enten av medisinske grunner eller for å unngå graviditet - må betale deler av denne kostnaden selv.

Helsedirektoratet skriver "Brukere som bruker prevensjonsmidler som er dyrere enn bidragssatsen, må betale mellomlegget selv." Dette fører til at mange kvinner må dekke store utgifter for prevensjon. Mannlig prevensjon er i dag gratis, men ikke kvinnelig. I et land som kaller seg likestilt, er det urimelig at økonomi fortsatt skal være en barriere for trygg og ansvarlig prevensjon.

NRK viser til at "En av tre nordmenn under 49 år bruker prevensjon selv, eller har en partner som gjør det." Dette tilsvarer omtrent 1,83 millioner mennesker - altså en svært stor del av befolkningen rammes av dagens ordning.

### **Senterungdommen mener:**

- Prevensjon skal være gratis for alle, uavhengig av kjønn, alder, grunnen til bruk av prevensjonsmiddelet og type prevensjonsmiddel.
- Staten må ta et større ansvar for å sikre at økonomi ikke hindrer noen i å ta trygge og bevisste valg om egen kropp.

Innsendt av Trøndelag Senterungdom

### 13. Medisinsk likeverdighet og fornuftig prioritering

Norge skal være et samfunn som tilbyr gode helse- og behandlingstilbud til alle – også de med sjeldne diagnoser eller spesielle behov. Samtidig må vi ha et bærekraftig helsevesen med klare prioriteringer og respekt for fellesskapets økonomiske ansvar. Når det gjelder medisiner til få barn med sjeldne tilstander, stilles det særskilt krav til både klinisk nytte og samfunnsøkonomisk bærekraft.

Det er flere tilfeller med medisin for barn og voksne med sjeldne sykdommer hvor det viser seg at selv om det finnes en behandling med dokumentert effekt i Europa. Hvor den ikke blir godkjent eller tatt i bruk i Norge fordi prisen er vurdert som for høy og nytten som begrenset. Dette reiser viktige spørsmål: Hvordan sikrer vi at ressursene brukes der de gir mest verdi? Hvordan balanserer vi kravene til kost-nytte med retten til behandling for den enkelte? Hvordan får vi raskere tilgang til nye behandlinger uten at prisnivåene blir urimelige for fellesskapet?

Senterungdommen mener at helsepolitikk burde legge vekt på både medmenneskelighet og fornuft. Vi skal støtte utvikling og tilgang til nye behandlinger – men også stille krav om at medisiner har rimelige priser og at systemet har god styring. Helsevesenet må være effektivt, transparent og rettferdig. For barn med sjeldne diagnoser må vi ha egne ordninger som sikrer tilgang – men også mekanismer som sikrer at staten forhandler pris og setter klare vilkår før behandling blir alminnelig del av offentlig tilbud.

#### Senterungdommen vil:

- Etablere en nasjonal ordning for sjeldne sykdommer som sikrer at nye behandlinger vurderes innen 12 måneder etter EU-godkjenning og at forhandlinger om pris startes umiddelbart.
- Innføre krav om at produsenter presenterer kostnad og prisforslag som reflekterer norske betalingssituasjon og statens rolle som bulk-kjøper før offentlig finansiering godkjennes.
- Sikre at staten har forhandlingsmakt ved behandling av få pasienter slik at pris ikke overstiger en fast prosentandel av forventet levetidsnytte og kvalitet justert for diagnose- og aldersgruppe.
- Lage egne kriterier for kost-nytteanalyse ved behandling av barn og sjeldne diagnoser – der standardmodellen suppleres med samfunnsmessig gevinst over livsløp og sparte følgetilstander.
- Sikre at pasienter og pårørende får tilgang til informasjon og støtte tidlig i prosessen – både med hensyn til behandlingstilbud, ventetider og beslutningsgrunnlag.
- Øke presset på produsenter ved at nasjonale og nordiske land kan samarbeide om felles prisforhandling og deling av markedsdata for sjeldne medisiner.
- Forbedre transparens i helsevesenets innkjøp av medisiner – alle avtaler skal kunne granskes av Stortinget når det gjelder volum, prisnivå og antall pasienter.
- Prioritere forskningsmidler og insentiver for behandling av sjeldne sykdommer, slik at Norge blir attraktivt for kliniske studier og tidlig tilgang til ny behandling.

#### Innsendt av Rogaland Senterungdom

## 14. Olje- og energinasjon

Norge er en energinasjon. Våre naturressurser har gitt oss arbeidsplasser, teknologiutvikling og økonomisk trygghet. Olje- og gassnæringen har vært bærebjelken i norsk verdiskaping i over femti år, og den vil fortsette å være det i tiårene som kommer. Vi har et ansvar for å forvalte ressursene våre klokt, og sikre at alternativer er på plass før en nedskalering. Senterungdommen vil bygge videre på norsk energi – ikke rive den ned.

Verdens energibehov øker, og norsk olje og gass vil være avgjørende for å sikre stabilitet og energiomstilling globalt. Norsk produksjon er blant verdens reneste, og gir både klimanytte og økonomisk styrke sammenlignet med produksjon i land uten samme standarder. Å redusere norsk produksjon vil ikke redusere verdens utslipp – bare flytte dem. Derfor må vi stå fast på retten til å utnytte våre ressurser innenfor strenge miljø- og sikkerhetskrav.

Senterungdommen vil bruke inntektene fra olje- og gassnæringen til å investere i ny teknologi, grønn innovasjon og fremtidens energi. Norge skal være verdensledende på effektiv, ren og ansvarlig energiutvinning. Et sterkt oljefond og en sterk energisektor er to sider av samme sak: økonomisk frihet og trygghet for fremtidige generasjoner.

### **Senterungdommen vil:**

- Opprettholde leteaktivitet på norsk sokkel på dagens nivå fram til minst 2040.
- Tildele nye letelisenser årlig, også i modne områder, for å sikre kontinuitet i produksjon.
- Sikre forutsigbare skatteregler for olje- og gassnæringen med mål om stabil ramme til minst 2045.
- Halvere saksbehandlingstiden for nye feltgodkjenninger innen 2028.
- Pålegge alle nye felt å kutte utslipp per produsert enhet med minst 50 % innen 2035, gjennom karbonfangst og ny teknologi.
- Etablere et "Energi 2050"-fond finansiert av oljeinntekter for investering i ny grønn energiteknologi.
- Øke norsk gassseksportkapasitet med 20 % innen 2030 for å styrke Europas energisikkerhet.
- Sikre at leverandørindustrien forblir norsk-eid, for å bevare kompetanse og nasjonal verdiskaping.

### **Innsendt av Rogaland Senterungdom**

## 15. Norge må satse på sikker kjernefysisk fremdrift i skipsfarten

Norge er i dag en ledende maritim nasjon og har i over hundre år vært en pioner innen utvikling av skipsfartsteknologi. Skal vi fortsatt være i front internasjonalt, må vi tørre å satse på de mest fremtidsrettede løsningene.

Shipping står i dag for om lag 3 % av de globale klimagassutslippene. For de største skipene finnes det få realistiske nullutslippsalternativer som kan levere nok energi over lange avstander. Grønn alternative drivstoff som ammoniakk og hydrogen krever enorme mengder energi, og med disse energikildene vil shipping komme til å kreve en betydelig del av verdens fremtidige energiressurser. Kjernefysisk fremdrift, basert på små modulære kjernekraft reaktorer, peker seg derfor ut som det eneste realistiske alternativet for å oppnå en karbonnøytral interkontinental flåte.

Ny og sikrere kjernekraftteknologi har gjenopplivet investorenes interesse og Norge har allerede sterke fagmiljøer med høy kompetanse på området. Prosjekter som The NuProShip Project I og II ledet av NTNU i samarbeid med Sjøfartsdirektoratet og flere kommersielle 15 aktører viser at vi både har kunnskapen, viljen og den industrielle kapasiteten som trengs for å ta en lederrolle i utviklingen av kjernekraftdrevet skipsfart. Prosjektet har evaluert flere avanserte reaktorteknologier, inkludert små modulære reaktorer (SMR) med TRISO-brensel, smeltesalt- og blykjølte reaktorer. Dette viser at Norge har både kunnskap og industriell tyngde til å ta en lederrolle i utviklingen av kjernekraftdrevet skipsfart.

Senterungdommen mener at med dagens geopolitiske situasjon er satsningen ekstra viktig. Kina investerer tungt i kjernefysisk fremdrift og andre maritime teknologier. Dersom Norge og andre vestlige land ikke satser, risikerer vi at teknologien utvikles utenfor vår innflytelse. Ved å ta en aktiv rolle kan Norge sikre at utviklingen skjer i tråd med vestlige verdier, åpenhet og høye sikkerhetsstandarder.

Ved å satse tidlig på kjernefysisk fremdrift kan Norge være i front for en klimavennlig teknologirevolusjon innen skipsfart. Dette vil gi norske rederier og maritime aktører store konkurransefortrinn, samtidig som vi bidrar til å løse klimautfordringen i skipsfart.

### Senterungdommen mener derfor:

- At Norge må ta lederrollen i en aktiv satsning på sikker kjernefysisk fremdrift i skipsfarten.
- At teknologien skal utvikles i tråd med vestlige verdier, åpenhet og høye sikkerhetsstandarder.
- At Norge deltar aktivt i etablering av et globalt regelverk for maritim kjernekraft.
- At staten skal jobbe aktivt med næringslivet, forskningsmiljøer og andre institusjoner for å sikre fremdrift i forskning, kompetansebygging og infrastruktur knyttet til kjernefysisk skipsfart.

**Innsendt av Møre og Romsdal Senterungdom**

## 16. Øk satsningen på psykisk helse i landbruket

Selvstendig næringsdrivende i landbruket er i det daglige med på å sikre matproduksjonen i hele landet og er bærebjelken i det norske samfunnet. Landbruket står for verdiskaping på over 150 milliarder kroner årlig og holder liv i bygder i hele landet. Uten et aktivt landbruk ville lyset sluknet i store deler av Norge, og viktige kulturlandskap og tradisjoner ville gått tapt.

I yrket som bonde møter man imidlertid stadig på utfordringer med liv og død, og det må tas tøffe avgjørelser og prioriteringer i arbeidshverdagen. Landbruket er også fysisk krevende arbeid som ofte innebærer skader, som igjen kan føre til psykiske lidelser. Mange bønder og andre næringsdrivende i landbruket opplever høyt stressnivå i hverdagen, som øker risikoen for ulykker og nesten-ulykker. Blant all landbasert næring er faktisk landbruket næringen med flest ulykker - hvor 20-30 % av dødsulykkene i arbeidslivet skjer i landbruket, til tross for at kun 3 % av sysselsatte jobber innenfor landbruket.

Som en ytre faktor påvirker også økonomien bønders psykiske helse, der en stadig presset økonomi i landbruket kan gi redusert mental helse som følge av bekymringer for driften.

Slike bekymringer tvinger ofte bønder til å ta valg som setter sikkerhet og helse på spill i hverdagen, og bønder bør ikke tvinges i fjøset ved f.eks sykdom og fødsel som følge av økonomisk usikkerhet.

Som bonde jobber man ikke 08-16, men kontinuerlig gjennom hele døgnet. Det er derfor lite fri i hverdagen eller ferie som bonden kan bruke på seg selv og sin psykiske helse. Det kan være vanskelig for andre å forstå hva hverdagen som bonde innebærer, og for mange er jobben i landbruket også en ensom og tildels isolert hverdag, noe som gjør det krevende for utenforstående å fange opp når bønder sliter.

For en utsatt og presset yrkesgruppe som bønder er det spesielt alarmerende og potensielt livsfarlig at psykiatrien i Norge bygges ned og sentraliseres vekk fra bygdene og tettstedene. Timesvis med reisevei svekker sjansen for at bønder kan benytte seg av tilbud tilknyttet psykisk helse. Det er på tide at vi øker fokuset på hvor utsatt bønder og andre tilknyttet landbruket er for nedsatt psykisk helse. De som tar vare på alle daler, fjell og jorder i Norge fortjener bedre - øk satsningen på psykisk helse i landbruket nå!

### **Senterungdommen vil:**

- Opprettholde et desentralisert helsetjenestetilbud med tilknyttede psykologtjenester.
- Arbeide for å opprette oppsøkende psykiske helsetjenester rettet mot næringsdrivende i landbruket.
- Øke kompetanseutviklingen innen psykologi rettet mot landbruk og distrikter (f.eks familieterapi rettet mot gårdsdrift).
- Øke avløsertilskudd for å lette på byrden i bondens hverdag, og fjerne samordningsregelen for å sikre fullt avløser tilskudd ved sykdom og fødsel.
- Arbeide for at flere kommuner etablerer "Bondens Nettverk" som forebyggende tiltak, og at ordningen gjøres kjent for næringsdrivende i landbruket.

### **Innsendt av Ås Senterstud og Buskerud Senterungdom**

## 17. Avskaff helseforetaksmodellen nå!

Helseforetaksmodellen har ikke fungert slik man ønsket ved opprettelsen tidlig på 2000-tallet. I dag har vi en organisering av sykehusene som gir makta over pengene til små, usynlige styrever. Disse styrene bestemmer livsviktige offentlige prioriteringer helt uten politisk forankring eller behandling, og dermed mister også de folkevalgte og ikke minst folket innflytelse over noen av de viktigste tjenestene velferdsstaten tilbyr.

I det siste har vi sett fra flere ulike helseforetak hva dette i ytterste konsekvens kan føre til. Kutt i blant annet fødetilbud, barne- og ungdomspsykiatri, distriktspyskiatriske poliklinikker, og ambulansetjenesten, til fordel for stadig flere direktører med millionlønninger og skyhøye summer på konsulent-innleie. Dette er ikke bærekraftig for en allerede sterkt presset helsesektor!

Sykehusene våre drives som butikker, og må spare i drift for å få råd til nødvendige investeringer. Kortere opphold, lengre ventetid og ansatte som stadig løper fortere skal ikke måtte være nødvendig for å oppgradere bygg og utstyr.

### **Senterungdommen mener at:**

- Helseforetaksmodellen må avvikles, og ansvaret for norske sykehus må føres tilbake til folkevalgt styring.
- Bedriftsøkonomiske prinsipper ikke lenger skal være førende for styringen av norske helsetjenester.
- Nødvendige investeringer ikke skal gå på bekostning av daglig drift.
- Det trengs en økning i rammefinansieringen av norske sykehus.
- Lønnstaket for ledere i staten også skal gjelde for sykehussektoren.
- Arbeidet med utvikling og innføring av ny velferdsteknologi må intensiveres.

### **Innsendt av Indre Fosen Senterungdom**

## 18. Et robust samfunn

Psykisk helse er like viktig som fysisk helse. I 2024 tok 727 mennesker livet sitt, et tall som er altfor høyt. Selvmordsraten er på 13,2. Det er det høyeste siden år 2000.

Senterungdommen vil gi de som sliter en sjanse; ved å få ned ventetiden for alle. I 2023 ble i underkant av 35000 unge henvist til psykisk helsevern. Det var i snitt 82 dager venting før første time og over 8000 fikk avslag. Samtidig gikk selvmordstallene for unge opp med 54%. Dette kan vi ikke lenger sitte å se på!

I dag står omtrent 114 000 unge mellom 20 og 29 utenfor jobb og utdanning på landsbasis. Det er viktig at vi skaper et samfunn der ingen faller utenfor, med mulighet for å hente inn menneskene som havner utenfor. Derfor er det viktig å også lage det systemet som ivaretar menneskene, ikke byråkratiet.

For å bygge en robust psykisk helse, er det viktig å bygge opp kunnskap og bevissthet tidlig. En måte å gjøre det på, er å invitere kunnskap inn til seg: å tilrettelegge for fagdager med fagpersonell, for å hjelpe å senke terskelen for å be om hjelp. Vi må fjerne tabu rundt mental helse!

Det å sikre mennesker kunnskap om krisehåndtering og interne konflikter er essensielt for å bygge robuste mennesker, det er en investering i framtida. Å vite hva psykiske lidelser innebærer før en selv eller en venn står i det, kan være livreddende.

Dersom vi skal løfte vår felles psykiske helse, er et forbud mot narkotika sterkt nødvendig. Narkotika er skadelig for den enkelte, men også for alle rundt. Det er også med på å finansiere store kriminelle nettverk som igjen øker utenforskapet ved å rekruttere unge til kriminelle mønstre.

### **Senterungdommen vil:**

- Legge til rette for fagdager i ungdomsskole og videregående skole, der helsetjenester fra psykisk helse inviteres for å senke terskelen for å be om hjelp og med fokus på indre konflikt og kriseløsning. Disse fagdagene vil hjelpe med å bygge sterke og trygge lag.
- Sikre at skolehelsetjenesten har tilstrekkelig med midler for å møte elevenes behov.
- Jobbe for en lovpålagt helsetjeneste for høyskole og universitet. Denne skal også ivareta unge utenfor jobb og skole på lik linje med deres studenter, for å sikre et lavterskel tilbud for alle i aldersgruppa.
- Legge press på landets politikere om å følge opp opptrappingsplanen på psykisk helse og bevilge mer penger til forebygging, behandling og oppfølging som følge av psykisk uhelse.
- Jobbe for å bevare forbudet mot legalisering og avkriminalisering av narkotika.

**Innsendt av Vemund Østby Brendryen og Anna Olea Bakken**

## 19. Fremtidens landbruk – trygg mat, levende bygder og bærekraftig utvikling

Landbruket er en bærebjelke i det norske samfunnet. Det gir oss trygg og kortreist mat, levende bygder og et landskap som holdes i hevd. Samtidig som næringen møter store utfordringer med økte kostnader, klimautfordringer og press på arealene, ser vi også en positiv utvikling: stadig flere unge ønsker å bli bønder. Det gir håp for fremtiden – men for at denne trenden skal vare, kreves det politisk vilje til å prioritere norsk matproduksjon.

Senterpartiet har fått til mye viktig for norsk landbruk i regjering. Inntektene i landbruket har økt betydelig, investeringstakten har gått opp, og flere unge har valgt å satse på næringen. Det er blitt tydelig at en aktiv landbrukspolitikk virker. Samtidig vet vi at jobben ikke er ferdig. Senterungdommen krever minimum kronemessig lik inntektsutvikling som andre grupper når inntektsgapet er tettet. I tillegg må inntekstmålsettingen gjelde for alle deler av jordbruket, dette må følges opp gjennom jordbruksforhandlingene. For å sikre rekruttering, beredskap og matproduksjon i fremtiden må vi fortsette å styrke bondens økonomi, jordvernet og norsk selvforsyning.

Landbrukspolitikk er også beredskapspolitikk. Norsk matproduksjon handler ikke bare om næringsutvikling, men om trygghet og nasjonal kontroll. Vi skal kunne produsere maten vår på norske ressurser, uavhengig av internasjonale markeder og uforutsigbare forsyningskjeder. Derfor må vi ta vare på de 3,5 prosentene av landet vårt som kan dyrkes, og bruke gras- og utmarksressursene på en måte som ivaretar klimaet og sikrer matproduksjon i hele landet samtidig.

Matjorda er en ikke-fornybar ressurs og må vernes for fremtiden. Senterungdommen ønsker en grunnlovfesting av jordvernet og en nullvisjon for nedbygging av matjord. Vi må slutte å se matjord som en byggeplass – den skal brukes til å dyrke framtidens måltider. Et framtidsretta landbruk må også være en del av løsningen på klimautfordringene. Gode klimatiltak må samtidig være gode agronomiske tiltak som styrker produksjonen og dyrevelferden. Norsk landbruk skal bidra til å redusere utslipp, men aldri gjennom å redusere matproduksjonen. Landbruket må få betalt for klimainnsats. Vi skal kutte utslipp, ikke kutte produksjon.

Senterungdommen tror på et landbruk der bonden blir verdsatt for jobben som gjøres hver dag – for å gi oss trygg og kortreist mat, forvalte naturen og holde landet i hevd. Vi tror på et Norge som tar hele landet i bruk, der unge tør å satse, og der landbruket er en del av løsningen for både klima, beredskap og levende bygder. Et sterkt norsk landbruk er avgjørende for framtida. Vi skal ta vare på jorda, dyra og menneskene – slik at kommende generasjoner kan høste like trygt og stolt som vi gjør i dag.

### **Senterungdommen vil:**

- Videreføre og forsterke den omfattende landbrukspolitikken Senterpartiet har ført i regjering.
- Sikre at bondens inntekt blir likestilt med andre yrkesgrupper innen 2027.
- Grunnlovsfeste jordvernet og innføre en nullvisjon mot nedbygging av matjord.
- Gjøre det enklere og mer lønnsomt for unge å satse på landbruk, blant annet gjennom startpakker og gunstige etableringsordninger. Investeringsstøtten må dobles og velferdsordningene bedres.
- Styrke tollvernet og merke importert mat tydelig med opprinnelsesland for å beskytte norsk matproduksjon. Innføre opprinnelsesmerking av mat på restaurant.
- Satse på klimatiltak som også øker produksjon og dyrevelferd.
- Bygge opp under lokal foredling, kortreiste verdikjeder og bioøkonomi i distriktene.

- 651 • Styrke beite i utmark og følge opp – og forsterke – rovdyrforliket.
- 652 • At det oTentlige skal prioritere å kjøpe norsk og lokal mat. Forsvaret må kraftig øke
- 653 norskandelen i sine matinnkjøp.
- 654 • Gjøre GSU til en nasjonal ordning, med 500 000kr som totalbeløp og opp til 50 000kr i årlig
- 655 sparing med skattefritak på 20%.
- 656 • Utvide gårdssalg av alkohol.

657 **Innsendt av Politisk Utvalg**

## 20. Ja til en forutsigbar jernbane!

Jernbanenettet er en viktig del av norsk infrastruktur i dag- både for folk og næringsliv. Likevel står togene stille altfor ofte, og i for lang tid. Det skal ikke ta flere måneder å reparere og vedlikeholde.

Planlegging av ny og eksisterende jernbane må ta høyde for klimaendringer og annen sårbarhet. Når ulykker eller ødeleggelser oppstår, må reparasjoner settes i gang raskt og effektivt for å sikre kortest mulig stenging.

Jernbanen vil bli enda viktigere for Norge i fremtida, spesielt med tanke på klima og bærekraft. Derfor trenger vi bedre beredskap og kvalitet på norsk jernbane.

Det er en bra investering for fremtida!

### **Senterungdommen mener:**

- At den nasjonale beredskapen på jernbane bør styrkes, slik at når tekniske feil eller uforutsette hendelser oppstår er togene tilbake i drift etter kort tid.
- Fremtidens jernbane skal være trygg, robust og driftssikker – hele året, i hele landet.
- Arbeid med å reparere og rette opp skader etter ulykker og ødeleggelser må settes i gang raskt og effektivt.

### **Innsendt av Trøndelag Senterungdom**

## 21. Mer vei for pengene – Norge trenger effektiv veibygging nå!

Veibygging i Norge må bli mer effektiv, billigere og resultatorientert. I dag brukes altfor mye tid og ressurser på byråkrati, utredninger og anbudsrunder, mens selve byggingen av vei ofte blir satt på vent. Det er på tide å snu denne utviklingen.

Nye Veier spesielt, men også andre aktører som statens veivesen og fylkeskommunen må i større grad bruke midlene staten stiller til rådighet til å faktisk bygge vei – ikke bare planlegge, utrede og konkurranseutsette prosjekter.

Norge trenger ikke flere rapporter om hvorvidt det kan være lønnsomt å bygge den veien, vi trenger flere kilometer med trygg, moderne vei som binder landet sammen. Trygge og sikre veier handler ikke bare om framkommelighet, det handler om liv og sikkerhet.

Gode veier redder liv, reduserer ulykkesrisiko og gir folk trygghet på veien til jobb, skole og hjem. Samtidig styrker effektive veiforbindelser både næringsliv og lokalsamfunn. For å binde by og land sammen må vi investere i fremtiden, og det gjør vi ved å bygge mer vei for hver krone som blir satt av.

Norge trenger et veibyggingssystem som prioriterer handling fremfor utredning, byggeglede fremfor byråkrati, og resultater fremfor papirer.

- Senterungdommen vil ha mindre prat og mer asfalt.
- Senterungdommen vil ha mindre byråkrati og mer fremdrift i veiprosjekter
- Senterungdommen vil ha mer trygg, sikker og god vei for hele Norge

**Innsendt av Oppland Senterungdom**

695 **22. Mindre makt til kjedene - endre emballasjen på**  
696 **EMV!**

697 EMV - altså kjedenes egne merkevarer etterligner allerede etablerte merkevarer, noe som fører til  
698 at de presser andre merkevarer ut av butikkhyllene. Dette fører til svakere konkurranse og mer  
699 makt til kjedene. For å løse dette problemet ønsker vi å bruke samme løsning som på snus, slik at  
700 EMV skal ha "snusgrønn" emballasje.

701 **Senterungdommen vil:**

- 702
  - At det innføres krav om "snusgrønn" emballasje for varer som er EMV.

703 **Sendt inn av Ås Senterstud**

## 23. Nasjonalt droneovervåkningssenter må etableres, og det i Bodø

Et nasjonalt droneovervåkningssenter i Bodø vil gi Norge evnen til å oppdage, identifisere og håndtere droner som flyr ulovlig i Norge. Et slikt senter vil styrke beredskap, sikkerhet og situasjonsforståelse i luftrommet. Senteret kan samle sivil og militær kompetanse, og utvikle ny teknologi for å beskytte både flytrafikk, forsvar og kritisk infrastruktur.

Bodø har i mange tiår vært Norges Luftforsvarsby. Her i fra har Forsvaret vaktet norsk luftrom og ivaretatt nasjonal sikkerhet, samtidig er Luftfartstilsynet etablert med hovedsete i byen. Nå skal NATOs nye luftoperasjonssenter etableres i Bodø for å overvåke NATOs luftrom i nord. Det er et tydelig bevis på hvor strategisk viktig byen er for Norge og alliertes trygghet.

Samtidig som Bodø står stødig i sin rolle som luftforsvarsby, ser vi en ny og alvorlig utfordring vokse fram: uønsket droneaktivitet. Med jevne mellomrom ser vi medieoppslag om flyplasser som må stenge, fly som blir stående på bakken og passasjerer som rammes. En enkelt drone kan lamme hele flyplasssystemet, det er en enorm kostnad for samfunnet, og utsetter mennesker for fare.

Norge må også slå sterkere ned på uønsket droneaktivitet og kunne uskadeliggjøre eller skyte ned droner som er til fare for kritisk infrastruktur og befolkningen som befinner seg i områder med uønsket droneaktivitet. Dette vil sikre den norske suvereniteten og minske sjansene for uønskede luftroms-krenkelser. Uten at droneflyvningen er stemplet til noen andre nasjoner enn Norge så er det ikke Norge som tar risikoen om andre land flyr droner over Norge, eller når turister bryter forbud. Loven må håndheves og forbudt betyr forbudt.

Nasjonalt droneovervåkningssenter i Bodø vil gjøre det mulig å overvåke og håndtere droner som truer luftrommet, styrkeberedskapen i Nordområdene, beskytte flyplasser, forsvar og kritisk infrastruktur og skape fremtidsretta arbeidsplasser innen teknologi og sikkerhet.

### **Senterungdommen vil:**

- Etablere et nasjonalt droneovervåkningssenter i Bodø.

### **Innsendt av Nordland Senterungdom**

## 24. Nei til vindkraft – Lokaldemokrati og folkeavstemning i hver kommune.

Norge står overfor store endringer i energipolitikken, der utbygging av vindkraft på land har blitt et omstridt tema over hele landet.

Vindkraft på land fører til store naturinngrep, ødelegger urørt natur og forringer mulighetene for friluftsliv, jakt og fiske. Dette går direkte på tvers av det norske folks nære forhold til naturen og Senterungdommens grunnleggende verdier.

Mange lokalsamfunn opplever at vindkraft på land forringer bomiljøet med støy, skyggekast og redusert livskvalitet for innbyggerne. Ny forskning viser også at mennesker som er hypersensitive, over tid sliter med lav-frekvent støy og andre påvirkninger fra store vindturbiner. Hvorfor skal vi som samfunn påføre disse menneskene enda større påkjenninger? Mange av oss bor på bygda under stille og rolige forhold nettopp for å skjermes fra slike triggere!

Norge har allerede en av verdens reneste og mest stabile kraftforsyninger gjennom vannkrafta, som dekker både dagens og fremtidens behov for fornybar energi. Utbygging av vindkraft på land er derfor ikke nødvendig for å sikre norsk forsyningssikkerhet, men skjer i stor grad for å legge til rette for økt eksport av kraft til Europa. I stedet for å akseptere økende energiforbruk som en selvfølge, bør vi som grønt ungdomsparti utfordre systemet og fremme smartere og mer effektiv bruk av energi.

Vi skal selvsagt fortsette å utnytte de rike olje- og gassressursene våre, men vi må lære å tenke nytt og klokere fremover.

Senterungdommen mener at beslutningen om utbygging av vindkraft må forankres lokalt. Det er innbyggerne i de berørte områdene som best kjenner sin egen natur, sine verdier og hvilke konsekvenser en utbygging vil få. Derfor krever vi at det skal gjennomføres folkeavstemning i hver enkelt kommune før det gis konsesjon til vindkraftanlegg på land. Dersom et vindkraftverk er foreslått på grensen til en annen kommune skal også de berørte innbyggerne i denne kommunen tas med i folkeavstemningen.

**Innsendt av Aurskog-Høland Senterungdom**

## 25. Politikere skal ikkje lyge!

Etter endt valgkamp, og framlagt statsbudsjett, kjem valgflesket til syne. I 2025 har det bydd på ei utfordring til demokratiet, etter ymse skremselspropaganda og valgflesk, som regjeringa ikkje har fulgt opp – bevisst.

I 2008 reviderte Justis- og politidepartementet straffeloven, og fjerna med det ein såkalla sovende paragraf, omhandlande strafferamme når politikere lyg. Det senda feil signal, og det tek senterungdommen ta avstand frå!

### **Senterungdommen vil:**

- Gjeninføre straffelovens §105: "Den, som ved Trusel, ved Ydelse af eller Løfte om nogen Fordel, ved løgnagtige Forespeilinger eller ved andre utilbørlige Midler søger at øve Indflydelse paa en andens Optræden eller Stemmegivning i offentlige Anliggender eller at afholde nogen fra at stemme, eller som medvirker hertil, straffes med Hefte indtil 3 Aar. Under særdeles formildende Omstændigheder kan Bøder anvendes."

**Innsendt av Anna Olea Bakken og Vemund Østby Brendryen**

## 26. Skrot kutt i matmomsen

Flere av partiene på Stortinget ønsker å kutte matmomsen i større eller mindre grad. Senterpartiet tok i forhandlingene om redusert nasjonalbudsjett til orde for et kutt i matmomsen fra 15 til 10%. Senterungdommen mener dette er feil vei å gå i arbeidet med å bedre folks privatøkonomi.

Et kutt i matmomsen fra 15 til 10% ville kostet staten 9 milliarder kroner. Men ikke bare er kutt i matmomsen et dyrt tiltak, det er også et tiltak som ville truffet skeivt. Vi vet de med høy inntekt bruker i snitt opp mot 4 ganger så mye på mat som de med lavest inntekt. Så selv om tiltaket er ment å hjelpe familier som sliter med å få endene til å møtes, ville moms-kuttet gitt mest i avgiftslette til de som allerede har mest.

Tall fra SSB viser at norske husholdninger brukte halvparten så mye på mat i 2017 som de gjorde i 1980. Likevel har konsumet økt. Skal man hjelpe de med minst finnes det mer treffsikre måter å gjøre det på enn å kutte matmomsen for alle.

Et argument som brukes hyppig for kutt i matmomsen er virkningen det hadde sist det ble gjennomført i 2001. Det er riktig at kuttet hovedsakelig kom forbrukerne til gode i form av reduserte matpriser. Desverre så man allerede i løpet av 2 år at en prisøkning som var dobbelt så høy som ellers i samfunnet hadde spist opp  $\frac{2}{3}$  av momskuttet. Det samme så man for eksempel også da Spania i 2023 fjernet matmomsen helt. 9 måneder senere hadde matprisene økt med 49%.

Dette sier oss 2 ting. At matprisene i land med markedsøkonomi ikke bestemmes av statlige avgifter, men av tilbud og etterspørsel. Og at momskutt på lang sikt kommer

matvare-gigantene like mye til gode som forbrukerne.

### **Senterungdommen vil:**

- Holde matmomsen på 15%

### **Sendt inn av Ås Senterstud**

## 27. En streng, bærekraftig og human innvandringspolitikk

Med 3,5 år med Senterpartiet i regjering har det blitt ført en streng og rettferdig innvandringspolitikk. Likevel er vi ikke i mål for å få en innvandringspolitikk som på sikt vil motvirke segreiring.

I Norge har vi i motsetning til Sverige hatt bosetningsplikt på nyankomne flyktninger i flere tiår. Det betyr at flyktninger som kommer må bo i en bestemt kommune (bydel i storbyene), når de gjennomfører introduksjonsprogrammet. I Sverige har mangelen på bosetningsplikt gjennom flere år ført til utfordringer med boligmarkedet, skole, arbeidsmarkedet og sosial integrasjon. Også i Norge har vi sett at dette er et økende problem, der mange flyktninger på sikt flytter fra bygda/andre bydeler og inn til mer belastende bydeler. Senterungdommen ønsker å stramme inn på bosetningsplikten ytterligere for å motvirke dette.

Ved å prioritere enkelt grupper i kvoteflyktningssystemet kan vi bruke ressursene mer effektivt. Norge topper statistikken på pressefrihet i verden. På bakgrunn av det bør vi prioritere kvoteflyktninger som går under gruppen «menneskerettighetsforkjempere og politiske aktivister.

Flytninger som er spesielt utsatt for å bli radikalisert er enslige mindreårige asylsøkere. Mange forsvinner fra mottakene og havner i kriminelle miljøer. Samtidig er vanskelig å ha kontroll på hva de utsettes for. Derfor er det viktig at det statlige barnevernet tar over omsorgen for disse.

Både Sverige og Danmark åpner opp for asylmottak i tredje land, og har tatt imitativ til å få med Norge. Dette kan gjøres slik at flyktningene i større grad kan holdes i trygge områder fremfor konfliktssoner. Samtidig kan dette skape flere faste stillinger og mer kontinuitet i asylinstituttet. Det er viktig at disse asylmottakene har jevnlig tilsyn fra skandinaviske myndighet.

- Bosetningsplikten skal som hovedregel gjelde helt til vedkommende får statsborgerskap. Unntak på bosetningsplikten kan gis ved arbeid og utdanning.
- Norge skal maks ta imot 100 kvoteflyktninger hvert år de kommende årene. De kvoteflyktningene vi skal ta imot skal være utlukkende i gruppen «politiske aktivister/menneskerettighetsforkjempere»
- Barnevernet skal ha ansvar for enslige mindreårige asylsøkere. Institusjonene skal være statlige.
- Opprette asylmottak i tredjeland i samarbeid med Sverige og Danmark
- Det skal ikke bosettes noen flyktninger i bydeler eller kommuner med over 20 prosent innvandrерandel

**Innsendt av Møre og Romsdal Senterungdom**

## 828 **28. Vi må integrere sidemål på en ny måte i norsk**

### 829 **skole**

830 Altfor mange elever møter nynorsk for sent, og altfor mange rekker å utvikle et negativt forhold til  
831 språket før de i det hele tatt får lære det. Når sidemål først kommer inn i undervisningen på  
832 ungdomsskolen, oppleves det som et ekstra fag – ikke som en naturlig del av norsk. Resultatet er  
833 lav motivasjon, frustrasjon og et språkhat som kunne vært unngått.

834 Senterungdommen mener at nøkkelen til å styrke både bokmål og nynorsk er å starte tidligere.  
835 Elever bør møte begge målformer allerede fra 5. klasse, på en positiv og praktisk måte. Da blir  
836 sidemål en naturlig del av norskopplæringen – ikke en tvang senere i skoleløpet.

837 Samtidig må vi redusere karakterpresset i norsk skole. Elevene møter allerede mange vurderinger  
838 og tester. Å ha en egen karakter i sidemål skaper unødvendig stress og flytter fokuset bort fra  
839 læring og språkglede. I stedet bør sidemål være en integrert del av norskfaget, vurdert samlet som  
840 ett språk med to uttrykk. For å sikre at sidemål faktisk blir brukt i praksis, skal det likevel inngå  
841 jevnlig i vurdering og eksamen.

842 Slik kan vi bygge en skole der elevene lærer sidemål uten fordommer og får mindre karakterpress  
843 – og der norskfaget igjen handler om språkglede, ikke karakterjag.

844 **Senterungdommen ønsker derfor å:**

- 845 • Fjerne sidemål som egen karakter
- 846 • Starte sidemålsundervisningen fra og med 5. klasse
- 847 • ha 1/3 av vurderingene i norsk skriftlig på sidemål fra og med 5. klasse
- 848 • ha 1/3 av eksamenene i norsk skriftlig på ungdomsskolen og videregående på sidemål

849 **Innsendt av Rauma Senterungdom og Hustadvika, Molde Senterungdom**

## 29. Et sterkere Senterungdom for både bygd og by

Senterungdommen har alltid kjempet for levende lokalsamfunn, og har stått opp for ungdommen som bor der tilbudene blir færre, bussrutene forsvinner og internettlinjene er ustabile. Men i dag må vi tørre å se hele bildet: Det er ikke bare bygda som trenger en sterkere stemme – det gjør også unge i byene.

I møte med de store samfunnsutfordringene ser vi at unge i by og bygd står overfor mange av de samme problemene. Boligprisene presser unge ut av både sentrum og små tettsteder. Psykisk uhelse øker over hele landet. Lokale fritidstilbud og møteplasser forsvinner, og politiske beslutninger tas stadig lengre unna dem det gjelder.

Likevel blir ungdom i by og bygd altfor ofte stilt opp mot hverandre. Bygda blir fremstilt som bakstreversk, mens byen blir beskrevet som egoistisk og frakoblet resten av landet. Denne splittelsen gagnar ingen – og den truer fellesskapet som Senterungdommen står for.

Senterungdommen skal være partiet for alle unge som vil bygge landet nedenfra – med like muligheter, trygghet og livskvalitet, uansett hvor du bor. Enten du bor i Tromsø sentrum eller Tydal, i Oslo øst eller Oppdal, skal du kjenne deg igjen i Senterungdommens politikk og fellesskap.

### **Senterungdommen mener at:**

1. Senterungdommen skal være ungdommens stemme – i hele landet, både i bygd og by.
2. Organisasjonen skal løfte frem politikk som treffer unge uansett bosted: rettferdig boligpolitikk, bedre psykisk helsehjelp og flere lavterskel møteplasser.
3. Lokallag i både by- og bygdeområder skal få økt støtte, slik at Senterungdommen vokser overalt der unge vil engasjere seg.
4. Vi skal utfordre regjeringa til å føre en ungdomspolitik som bygger broer, ikke barrierer, mellom bygd og by.
5. Senterungdommen skal vise at sentrumspolitikken er like relevant på Grünerløkka som i Grue – fordi framtida bygges best når hele landet tas i bruk.

**Innsendt av Akalya Sivananthan**

## 30. Kommunene - nær folk i hele Norge

For Senterungdommen er det å tilrettelegge for at folk kan leve gode liv i hele landet en kjernesak. Da trenger man arbeidsplasser, infrastruktur og ikke minst grunnleggende velferdstjenester. Det er kommunene som tilbyr disse tjenestene, som folk benytter seg av hver dag, i hele landet. Derfor er kommunenes økonomiske rammer viktig både for ansatte, tjenestemottakere og samfunnsutviklinga i både små og store lokalsamfunn i det langstrakte landet vårt.

Når kommunene kommer i økonomisk skvis går det ofte utover de mest grunnleggende- og kostnadsdrivende tjenestene. Barnehage, skole, sykehjem og øvrige helsetjenester. Lykkes man ikke med å tilby gode tjenester til innbyggerne sine vil det for kommunenes del i ytterste konsekvens føre til fraflytting og mindre skatteinntekter. For tjenestemottakere er konsekvensene mange, og forskjellige. For lillesøster som trenger BPA, bestemor som trenger sykehjemsplass eller lillebror som trenger tilrettelagt undervisning kan kommunens økonomiske situasjon ha direkte konsekvenser for hverdagen og livskvaliteten.

Samfunnsøkonomi bør ligge til grunn for politiske beslutninger. Dessverre opplever mange av landets kommuner at man ikke har råd til å prioritere forebyggende arbeid. Når økonomien blir trangere, må forebyggende arbeid ofte vike for de lovpålagte oppgavene. Dette gjelder blant annet både innenfor skole, utenforskap, psykisk helse, og eldreomsorg. Selv om nedprioritering av forebyggende arbeid kan føre til større kostnader på lang sikt, kan man ikke ta hensyn til dette i et budsjett som ikke strekker til. Når kommunene ikke har råd til å prioritere forebyggende arbeid blir det en ond sirkel både for kommunenes økonomi, men også for enkeltmennesker som ikke får hjelp tidlig nok.

Kommunene har også en viktig rolle for å tilrettelegge for etablering av familie, og næringsvirksomhet. Gode tjenester for innbyggere og næringsliv er essensielt for at folk og bedrifter skal få lyst til å etablere seg, bygge og satse. Lykkes man ikke med å tilrettelegge for næringslivet mister man potensielle arbeidsplasser, potensiell verdiskapning og dermed også inntektsmuligheter.

### **Senterungdommen mener at:**

- Kommunenes økonomi må bedres betraktelig i løpet av denne stortingsperioden. Dette bør gjøres hovedsakelig gjennom å øke de frie inntektene.
- En særskilt styrkning av kommuneøkonomien bør videreføres og styrkes for kommuner som sliter med utenforskap, levekårsutfordringer eller demografiutfordringer.
- Kommunene skal få sitte igjen med mer av selskapsskatten fra selskapene som har sin hovedaktivitet i kommunene.
- Oppgaver som overføres til, eller pålegges kommunene, skal fullfinansieres.
- Arbeidet med å effektivisere kommunesektoren ikke må gå på bekostning av kvaliteten i helt grunnleggende velferdstjenester som ytes av kommunene.
- Vi må redusere kommunenes rentekostnader.
- Kommunene må kompenseres tilstrekkelig for tjenester til særlig ressurs-krevende brukere

### **Innsendt av Politisk Utvalg**

## 31. Når tilfeldigheter styrer kommuneøkonomien

Det som skiller fattige og rike kommuner er ofte tilfeldigheter. Det kan være at kommunen må tilrettelegge for særlig ressurskrevende brukere, eller at barnevernet har mange saker som ender i omsorgsovertakelse. For kommunene betyr dette betydelig økte kostnader som blir vedvarende i mange år. Dette er ikke kostnader man egentlig kan unngå, for disse kravene er lovpålagt. Det eneste innsparingstiltakene kommunene kan gjøre med barnevern er å forebygge, men det hjelper ikke så mye på økonomien at det blir færre omsorgsovertakelser hvis man har saker fra 10-15 år tilbake i tid som tærer på økonomien. Slikt går ut over tjenestetilbudet til en kommune, og det beror mye på tilfeldigheter.

Det er ofte tilfeldighetene som avgjør om et barn blir født med medfødte tilstander som gjør at de trenger ekstra tilrettelegging. Selvfølgelig skal vi ta godt vare på de som trenger tilrettelegging, og vi skal gjøre alt vi kan for at de skal kunne leve så gode liv som mulig. En kommune kan ha ti personer med krav på tilrettelegging, mens en annen har null.

Et annet moment er størrelsen på kommunene og deres budsjetter. En ressurskrevende bruker eller en omsorgsovertakelse i barnevernet har en mye større konsekvens for en folkefattig kommunes økonomi enn for en folkerik. Istedenfor å slå sammen kommuner for "å skape robusthet", må vi heller avlaste de kommunene som opplever disse enorme inngripene i deres budsjetter, slik at de kan bestå i fremtiden.

Når tilfeldighetene styrer blir det både urettferdig og utakknemlig å finne handlingsrom som lokalpolitiker til å skape gode lokalsamfunn.

### **Senterungdommen vil:**

- At staten skal fullfinansiere vedtak om omsorgsovertakelse fra barnevernet.
- At staten skal fullfinansiere tilrettelegging for særlig ressurskrevende brukere.

### **Innsendt av Nordland Senterungdom**

## 32. Senterungdommen mot 2029

Valgresultatet i 2025 ble en vekker for både Senterpartiet og Senterungdommen. Velgerne følte vi kom for langt unna hverdagen deres, og vi mistet tillit. Nå er tiden inne for å finne tilbake til røttene våre og bygge framtida derfra.

Etter valget har sidedebatten fått for stor plass. Venstre eller høyre. Rødt eller blått. Men mens vi diskuterer side, glemmer vi hvorfor vi driver med politikk. Politikk handler ikke om hvem vi samarbeider med. Det handler om hva vi får til og om å gjøre folks hverdag enklere og bedre. Senterpartiet ble ikke til for å dulte etter noen, men fordi vi tror på et folkestyre der makten deles og beslutninger tas nær folk.

I årene fram mot 2029 må Senterungdommen være drivkraften for et Senterparti som tenker selv, tør mer og står stødig i sentrum. Det er i sentrum vi finner balansen mellom fellesskap og frihet, ansvar og omsorg, lokalt handlingsrom og nasjonalt eierskap. Her møtes de beste ideene fra både høyre og venstre. Sentrum er praktisk politikk som virker for folk.

Når Senterpartiet låser seg til en blokk, mister vi friheten til å tenke selv og skape resultater på egne premisser. Vi skal søke makt for å skape forandring, ikke for å velge side. Gjennomslag må alltid stå høyere enn blokklojalitet. Vi skal føre vår politikk, ikke andres.

Forslaget til statsbudsjett viste at Senterpartiet er det eneste distriktpartiet i Norge. Det forplikter. Derfor skal vi være tydelige, synlige og stolte i offentligheten. Vi skal vise at vi står opp for vanlige folk og levende lokalsamfunn – for den lokale skolen, hjørnesteinsbedriftene og arbeidsplassene i hele landet, for alle dem som bygger landet, ikke bare bor i det.

Veien mot 2029 handler om å fornye oss uten å miste kjernen. Vi skal være uredde, nytenkende og ærlige. Vi skal lytte til folk – og Senterpartiet skal lytte til Senterungdommen.

### **Senterungdommen vil:**

- At Senterpartiet skal samarbeide til både venstre og høyre for å få gjennomslag for vår politikk i stortingsperioden 2025-2029.
- At Senterpartiet skal stå fritt til å felle en regjering som bryter med våre kjerneverdier.
- Jobbe for å være en pådriver for nytenkning og politisk mot i Senterbevegelsen.

### **Innsendt av Politisk Utvalg**

### 33. Styrk beredskapen i lokalsamfunnet mot ungdomskriminalitet

Siden 2016 har ungdomskriminaliteten økt i Norge – ikke bare i de store byene, men over hele landet. Samtidig har verdenssituasjonen, koronapandemien og en presset kommuneøkonomi svekket det forebyggende arbeidet. Etter pandemien meldte både kommuner og frivillige organisasjoner at det ble vanskeligere å rekruttere frivillige. Flere hjelpeorganisasjoner har også flyttet fokus mot internasjonale formål. Svak kommuneøkonomi gjør det krevende å opprettholde stabile ungdomstiltak, og i flere distriktskommuner har dette ført til at hele tjenester med få ansatte innen forebygging har blitt lagt ned.

I Danmark har de hatt suksess med boligsosiale helhetsplaner i belastede bydeler, der forebyggende og oppsøkende enheter er til stede i hverdagen. Tiltakene retter seg mot bolig, medborgerskap, fritidstilbud og sysselsetting, og oppleves som lavterskel fordi de skjer direkte i lokalmiljøet. Sammenlignet med Groruddalssatsingen er dette en mer direkte form for forebyggende arbeid, med fokus på konkrete nabolag. Forskning – blant annet fra VIVE og Aarhus Universitet – viser at slike tiltak fanger opp flere ungdommer med høy risiko for kriminalitet. Samtidig er taushetsplikten mellom samarbeidsaktørene mer likt regulert. Kombinert med en kontrollert innvandringspolitikk og målrettet integreringspolitikk trekkes disse faktorene frem som noen av hovedgrunnene til at ungdomskriminaliteten er lavere i Danmark.

**Senterungdommen mener at Norge må ta grep for å styrke det lokale forebyggingsarbeidet, og foreslår at:**

- frivillige som deltar i natteravnordningen gis skattelette.
- næringsliv som støtter lokale forebyggende og oppsøkende tiltak mot ungdom gjennom frivillige organisasjoner eller kommunen, gis skattelette. Skatteletten skal være størst i områder med høy ungdomskriminalitet, lite næringsliv og i distriktskommuner med sentralitet 5 og 6.
- midler knyttet til radikaliserings og integrering i større grad brukes på praktiske lavterskeltiltak i kommuner og lokale frivillige organisasjoner.
- det opprettes samarbeidsforum for de som driver oppsøkende og forebyggende ungdomsarbeid i distriktskommuner og mindre byer.
- Norge skal innføre lignende praksis for informasjonsdeling etter dansk modell, slik at politi, skole, helse og sosialpersonell og ungdomsarbeidere kan dele nødvendige opplysninger i forebyggende arbeid uten å bryte taushetsplikten.
- SLT-arbeidet styrkes gjennom direkte tilstedeværelse i skole og boligområder, slik modellen i Danmark viser, og ikke bare på overordnet kommunalt nivå.
- i belastede bydeler i Norge gjennomføres prøveprosjekter med boligsosiale helhetsplaner, inspirert av erfaringer fra Danmark.
- politiets forebyggende enheter styrkes for å følge opp ungdom og lokalsamfunn tett.

**Innsendt av Møre og Romsdal Senterungdom**

1006

## 34. Utenforskap er lik mer kriminalitet

1007  
1008  
1009

I den siste tiden har det blitt kjent at svenske kriminelle nettverk har kontakter og har etablert seg i alle norske politidistrikt. Ungdommer med tilknytning til kriminelle nettverk har fått godt fotfeste, og er ikke lenger "bare" et storbyfenomen, men preger også mindre lokalsamfunn i hele landet.

1010  
1011  
1012  
1013

Det finnes forskning som viser sammenheng mellom det å vokse opp i trange kår og utenforskap med kriminalitet. Det er sårbar ungdom som først og fremst blir utnyttet og rekruttert, da det er en tydelig sammenheng mellom oppvekst i fattigdom, fraværende omsorg, ensomhet og risikoen for å havne i kriminelle miljøer.

1014  
1015  
1016  
1017  
1018  
1019

Skal man virkelig bekjempe ungdomskriminalitet, må man derfor se på årsakene, ikke bare konsekvensene. Forebygging må stå i sentrum. Tidlig innsats i barnehage og skole, mer oppfølging av sårbare familier og et tettere samarbeid mellom skole, barnevern og politi er avgjørende. Et viktig tiltak er å opprette ansvarsgrupper der NAV, politi, barnevern, skole, helsetjeneste og foresatte samarbeider om en felles plan. Slik sikres helhetlig oppfølging, og ungdommen unngår å "falle mellom stolene".

1020  
1021  
1022  
1023

Mange av ungdommene opplever utenforskap, de passer ikke inn verken på skolen, i arbeidslivet eller i fritidsmiljøer. De sliter med sammensatte problemer, og mangelen på tilhørighet gjør dem ekstra sårbare for påvirkning. Ungdommene som rekrutteres inn i slike miljøer, begår ofte kriminalitet de ellers aldri ville gjort.

1024

### Senterungdommen mener at:

1025  
1026  
1027  
1028  
1029  
1030  
1031  
1032  
1033  
1034  
1035  
1036  
1037  
1038

- Vi må ha flere egne ungdomsenheter i kriminalomsorgen, og de som allerede finnes må styrkes.
- Politiet må få økte midler, kompetanse og flere stillinger for å drive forebyggende arbeid blant barn og unge.
- Det skal være trygt å sone i norske fengsler. Alle innsatte skal ha tilgang til god psykisk helsehjelp under soning, med vekt på medisinfri behandling og tiltak som styrker den enkeltes mestring og livskvalitet.
- Fengslene må sikre gode arbeids- og soningsforhold ved alle fengselene, gjennom nødvendige oppgraderinger av bygningsmasse.
- Vi må bygge opp gode interkommunale forebyggende tilbud for unge i rus og psykiatri.
- 1-1-oppfølgingen av unge kriminelle må styrkes.
- Teamet rundt unge som begår kriminelle handlinger må styrkes, ved for eksempel å (øke bevilgingene) bygge opp under ansvarsgrupper.
- Vi må videreføre og styrke ordningen med hurtigspor i straffedomstolen for ungdom.

1039

### Innsendt av Politisk Utvalg